

Ako na radna mjesta poslovođe nastojimo postavljati ljude onakve, kakve smo ih napred analizirali, bez sumnje ćemo imati manje poteškoća s novim kvalitetnim i jeftinijim proizvodima.

Ing. Dušan Vitković, Beograd
Institut za mlekarstvo

SNABDEVANJE MLEKOM GRADOVA I INDUSTRIJSKIH NASELJA*)

- Ekonomski osvrt -
(nastavak)

Podaci o fizičkom obimu prometa i obimu po vrednosti preko maloprodajne mreže, izneti su u tabeli 3. Fizički obim prometa mleka iznosio je oko 66 mil. lit. i 10.428 tona mlečnih proizvoda. Ovaj promet je bio najveći u NR Hrvatskoj — 32%, a najmanji u NR Crnoj Gori — 0,2%. Jedan deo prometa mleka išao je mimo maloprodajne mreže za podmirenje potreba većih potrošača socijalno-zdravstvenih ustanova, bolnica, JNA itd. Obim prometa po vrednosti u toku 1956 godine iznosio je oko 29 milijardi dinara, što u odnosu na trgovinu na malo svih prehrambenih artikala iznosi 21% odnosno na ukupan promet u trgovini na malo 8,2%. Učešće mleka i mlečnih proizvoda u ukupnom prometu maloprodajne mlekarske mreže u stalnom je porastu. U sklopu maloprodajne mreže obuhvaćeni su i mlečni restorani, kojih ima oko 70 u Jugoslaviji. Podaci o prometu trgovačke mreže ukazuju na nedostatak prodavnica za distribuciju mleka. Naime, većina prodavnica je tehnički neopremljena i nema mogućnosti da lageruje izvesne količine pasterizovanog mleka za prodaju u toku dana. Prodaja mleka traje samo nekoliko sati. Prodavnice trebaju obično one količine mleka koje će se kao sigurno prodati. Činjenica je, da su konzumne mlekare bile u situaciji u toku poslednje godinu-dve dana, kada nisu uspemale da realizuju na tržište pripremljene količine pasterizovanog mleka, dok je u isto vreme izvestan broj potrošača ostao nepodmiren. Takvi slučajevi su vrlo česti za vreme leta, i to je ono što se ekonomski ne može braniti u našem sistemu prometa mleka između mlekara i potrošača. Pored tehničke neopremljenosti prodavnica, ne postoje ni depoi na izvesnim tačkama odakle bi se mleko moglo brzo doturiti prodavnicama i intervenisati na tržištu prema potrebama. Naročito su nužni depoi za one gradove čije su mlekare van grada, kao što je slučaj kod Zagreba. Izgradnja depoa svakako bi povećala troškove prometa, ali bi oni bili manji, nego da se tehnički kompletiraju prodavnice maloprodajne mreže. Organizacija prometa i tehnička opremljenost prodavnice i depoa zavisiće i od toga kako će se mleko puštati: pasterizovano ili sterilizovano. Nije svejedno sa ekonomske tačke gledišta, da li će se vršiti distribucija pasterizovanog ili sterilizovanog mleka.

U zadnje vreme mnogo se diskutuje o tome i vrše pripreme, da se u svim gradovima u kojima su izgrađene konzumne mlekare, zabrani prodaja nepasterizovanog mleka. Prema programu za konzumne mlekare izgrađene uz pomoć UNICEF-a, ta bi zabrana trebala da usledi

* Referat sa Simpozijuma o mleku.

P R E G L E D

FIZIČKOG OBIMA PROMETA I PROMETA PO VREDNOSTI MLEKA
I MLEČNIH PROIZVODA U MALOPRODAJNOJ MREŽI U 1956 GOD

Narodna Republika	Promet mleka u 000 lit	%	Promet mlečnih proizvoda — tona	%	Ukupna vrednost prometa — mil. din	%
FNRJ	66.710	100	10.428	100	29.319	100
SRBIJA	19.105	29	4.022	39	13.148	45
HRVATSKA	21.198	32	2.142	20	6.493	22
SLOVENIJA	21.182	32	1.582	15	3.987	13
BOSNA I HERCEGOVINA	1.863	2,4	1.016	10	1.971	7
MAKEDONIJA	3.200	4,4	1.423	14	3.437	12
CRNA GORA	162	0,2	243	2	283	1

do 30 juna 1958 godine za Ljubljanu, Sarajevo i Novi Sad, u toku 1958 godine za Banju Luku i Rijeku, i 1959 godine Beograd, Zemun-Autoput i Niš. O gradovima, koji su takvu odluku doneli, već je napomenuto. Iako su izvesni gradovi, uključujući tu i Beograd, činili pokušaje da organizuju raznošenje pasterizovanog mleka po kućama, ne može se reći da je ta organizacija potpuno uspela, iako se u Beogradu već raznosi oko 15.000 — 20.000 lit mleka. U slučaju donošenja takvih propisa nama se čini, nije težište problema u tome kako će se organizovati raznošenje mleka po kućama, koliko i kako će se osigurati svakom potrošaču potrebna količina mleka u ono vreme kada to njemu odgovara. Bitno je rešiti broj i raspored prodavnica u pojedinim delovima grada kako bi se obezbedile potrebne količine mleka onim potrošačima koji ne žele da im se mleko raznosi po kućama. Ne sme se izgubiti iz vida, da će raznošenje mleka po kućama biti nešto skuplje. Cena pasterizovanom mleku u Beogradu fco rampa Gradskog mlekarnstva ili Konzumne mlekare u Novom Beogradu je 40 din po 1 lit. To se mleko u maloprodajnoj mreži prodaje 44 din 1 lit fco prodavnica. Međutim, ukoliko se raznosi po kućama, ono košta 48 din. Iz toga proizlazi, da su troškovi usluga oko raznošenja 4 din. Pretpostavlja se da će većina potrošača biti spremna da ovaj višak od 4 din plati. Ali se mora postaviti pitanje, kako će se snabdevati oni potrošači koji nisu spremni na to ili im to standard života ne dozvoljava. Prema orijentacionim kalkulacijama i u slučaju reorganizacije distributivne mreže u Beogradu, pretpostavlja se da bi se troškovi usluga za raznošenje mleka po kućama mogli smanjiti za 2 din, i u tom slučaju prodajna cena pasterizovanog mleka fco prag kuće kretala bi se između 45 i 46 din. Ukoliko se u međuvremenu postojeće prodavnice ne bi bolje tehnički opremile frižiderima, vitrinama i rashladnim uređajima, radno vreme prodaje pasterizovanog mleka ostalo bi isto i posle donošenja propisa o zabrani prodaje nepaste-

rizovanog mleka. U vezi toga interesantan je slučaj Kragujevca, koji je nedavno doneo odluku o zabrani prodaje nepasterizovanog mleka, ali je naglasio da će se mleko raznositi po kućama i prodavati u prodavnicama samo u vremenu između 5 i 7,30 časova.

Organizacija raznošenja mleka po kućama može se sprovesti na više načina:

1) preko maloprodajne trgovinske mreže specijalizovanih preduzeća za promet mleka i mlečnih proizvoda;

2) preko konzumnih mlekara koje bi u tom slučaju podmirivale svoje prodavnice, depoe i punktove, odakle bi se mleko raznosilo po kućama;

3) preko posebno formiranog servisa za raznošenje mleka po kućama.

U prvom slučaju konzumne mlekare bi imale jednu stepenicu više jer bi one prodavale mleko maloprodajnoj mreži, koja bi se dalje brinula o raznošenju mleka do potrošača, kao što je sada u Beogradu. U drugom slučaju, konzumne mlekare bi se neposredno starale o broju i rasporedu prodavnica, deopa i punktova, pa o raznošenju mleka do praga kuće. Ukoliko bi se pak organizovalo raznošenje mleka po kućama preko posebnog servisa, uključila bi se još jedna karika u lancu prometa mleka od mlekare do potrošača. Njegova bi uloga mogla biti dvojaka:

a) sama organizacija raznošenja mleka po kućama od prodavnica do praga kuće,

b) preuzimanje čitave organizacije oko prometa mleka, kako u pogledu formiranja i rasporeda prodavnica, punktova i depoa, i u pogledu raznošenja po kućama. U svakom slučaju, ni za veće potrošačke centre, kao što je slučaj Beograda, servis bi pretstavljao jednu kariku više. Na osnovu toga, logično proizlazi da bi čitavu organizaciju prometa mleka od mlekare do potrošača, uključujući tu i raznošenje po kućama, trebalo prepuštiti konzumnim mlekarama.

Z a k l j u č a k — U prvim godinama posle rata glavna težnja u rešavanju problema snabdevanja gradova mlekom bila je skoncentrisana na izgradnji i kompletiranju konzumnih mlekara u većim potrošačkim centrima. U tom pogledu uspelo se dosta i investirana su znatna materijalna sredstva. No, i pored toga, snabdevanje gradova i industrijskih centara mlekom preko organizovanog prometa nije u potpunosti zadovoljeno. Postoje za to objektivni i subjektivni razlozi, ali je svakako na prvom mestu činjenica da se paralelno sa izgradnjom mlekara nije rešavalo i pitanje tržišta mleka. Distribucija mleka od mlekare do potrošača preko maloprodajne mreže zahteva posebna investiciona ulaganja, tehničku opremu, stručni kadar i posebnu organizaciju. Promet mleka preko distributivne mreže je samo nastavak jednog ranije započetog procesa u konzumnoj mlekari. Prema tome, suština ekonomskog osvrta na snabdevanje gradova mlekom sastoji se u poenti, da se preko organizovane mreže prodavnica povećava promet odnosno potrošnja mleka, kako bi se smanjili ne samo troškovi obrade mleka po mlekarama, nego i tržišni troškovi prometa. Samo se onda može govoriti o ekonomskoj opravdanosti izgradnje konzumnih mlekara, ako su one uspele da u transmisiji i posredničkoj ulozi između proizvođača i potrošača smanje troškove obrade na minimum. Konzumne mlekare će to postići ako koriste puni kapacitet

i ako su njihovi kapaciteti usklađeni sa kapacitetima maloprodajne trgovinske mreže.

Organizacija prometa obuhvata i pitanje propagande i borbu za veću potrošnju mleka. Postoji mogućnost, da se potrošnja mleka znatno, apsolutno i relativno poveća. Za ovakovu propagandu nije postojala potrebna uslovi, jer je potražnja bila mnogo veća nego ponuda. Ukoliko se ovaj odnos izmeni, onda se nužno nameće da se takva borba i povede. Dobija se utisak da je u nekim gradovima taj momenat nastupio i da je on glavni motiv koji gura mlekaru da nastoji, da se individualni proizvođači izbace sa tržišta i donesu propisi o zabrani prodaje nepasterizovanog mleka, kako bi se njihov promet jednom administrativnom merom povećao. Za ovakvu meru ima mesta samo onda ako su ispunjeni sledeći uslovi:

1) da se potrošaču bezuslovno obezbedi u svima prilikama dovoljna količina mleka koje on može nabaviti u normalno radno vreme trgovinske mreže prehrambenih artikala;

2) da ne dođe do povećanja maloprodajne cene mleku;

3) da se poveća broj maloprodavnica po periferiji grada, gde ih nije bilo dovoljno, odakle će se snabdevati oni potrošači, koji ne žele da se im mleko raznosi po kućama.

Postavlja se pitanje, šta će biti ako konzumna mlekara ne obezbedi dovoljne količine mleka, i dođe, makar i povremeno do izvesne nestašice mleka na tržištu.

Slabe tačke u ovom podhvat u biće, po našem mišljenju, distributivna mreža i današnja proizvodnja mleka kod individualnih proizvođača u okolini Beograda.

S obzirom, da će donošenje propisa o zabrani prodaje nepasterizovanog mleka staviti mlekaru u neku vrstu monopola, to se mora postaviti pitanje eventualne odgovornosti kako za konzumne mlekare koje to zahtevaju, tako i za nadležne privredne organe, koji će takvu odluku doneti.

OSVRT NA XVIII. OCJENJIVANJE MLIJEČNIH PROIZVODA (Zagreb, 12. IX. 1958)

U prostorijama Sekcije za Hrvatsku Stručnog udruženja mljekarskih organizacija Jugoslavije održano je XVIII. ocjenjivanje mliječnih proizvoda.

Ocjenjivačkoj komisiji bilo je predloženo ukupno 55 uzoraka mliječnih proizvoda i to osam vrsta sireva (trapist, edamac, grojer, ementalac, ribanac, topljeni, imperijal i romadur), zatim maslac, kondenzirano mlijeko, mliječni prašak, bijela kava u prašku, te kiseli i sirišni kazein.

Uzorci potiču iz 21 mljekarskog pogona.

Ocjenjivačku komisiju su sačinjavali:

Doležal Josip, »ZDENKA«, Vel. Zdenci

Ferdebar Mato, »ZVEČEVO«, Sl. Požega

Kauf Dragutin, »ZORA«, Virovitica

Kohout Većeslav, »SLAVIJA«, Staro Petrovo Selo

Ogorelc Antun, Mljekarska industrija Bjelovar